

Ny udenlandsk Literatur.

I.

H. Forsell: Sveriges Inre Historia från Gustaf den Förste, Med Särskildt Afseende På Förvaltning Och Ekonomi. II. Del.

Under denne Titel har Hr. Forsell udgivet tvende Monogragier over Sverigs Handel og Stedernes Forhold og over Mønt, Maal og Vægt i Sverig, navnlig vedrørende Tiden under de første Vasakonger. Det var oprindelig Forfatterens Hensigt paa Grundlag af det Materiale, der er nedlagt i disse to Afhandlinger, at udarbejde en samlet Fremstilling af Datidens hele Handels- og Næringsliv; men forskjellige andre Arbejder forhindrede i længere Tid Forfatteren i at udføre dette Forehavende, og nu da Kong Oskar II har kaldet ham til i en Alder af kun lidt over 30 Aar som Statsminister at styre Sverigs Finanser, har han maattet opgive at kunne fuldføre det paabegyndte Arbejde i en nær Fremtid og har derfor udgivet Værket i den foreliggende Form. Ganske vist fremtræder det nu nærmest som en Materialsamling, en tildels fragmentarisk Fremstilling af tørre Fakta og Tal, der som almindelig historisk Læsning betragtet er alt Andet end underholdende, men de Fakta der meddeles ere af den største Betydning til Belysning af Sverigs og Nordens Historie i det paagjældende Tidsrum, og paa Grundlag af dem kan udledes Resultater og Oplysninger om Tilstanden og Forholdene i Datiden af overordenlig Interesse.

Historien var tidligere næsten udelukkende Staternes og Fyrsternes Historie; men efterhaanden som Magtens Tyngdepunkt er gledet over fra Kongerne til Folket og dets Repræsentanter, og efterhaanden som Statsbegrebet som den ab-

Ny udenlandsk Literatur.

I.

H. Forsell: Sveriges Inre Historia från Gustaf den Förste, Med Särskildt Afseende På Förvaltning Och Ekonomi. II. Del.

Under denne Titel har Hr. Forsell udgivet tvende Monogramer over Sverigs Handel og Stedernes Forhold og over Mønt, Maal og Vægt i Sverig, navnlig vedrørende Tiden under de første Vasakonger. Det var oprindelig Forfatterens Hensigt paa Grundlag af det Materiale, der er nedlagt i disse to Afhandlinger, at udarbejde en samlet Fremstilling af Datidens hele Handels- og Næringsliv; men forskjellige andre Arbejder forhindrede i længere Tid Forfatteren i at udføre dette Forehavende, og nu da Kong Oskar II har kaldet ham til i en Alder af kun lidt over 30 Aar som Statsminister at styre Sverigs Finanser, har han maattet opgive at kunne fuldføre det paabegyndte Arbejde i en nær Fremtid og har derfor udgivet Værket i den foreliggende Form. Ganske vist fremtræder det nu nærmest som en Materialsamling, en tildels fragmentarisk Fremstilling af tørre Fakta og Tal, der som almindelig historisk Læsning betragtet er alt Andet end underholdende, men de Fakta der meddeles ere af den største Betydning til Belysning af Sverigs og Nordens Historie i det paagjældende Tidsrum, og paa Grundlag af dem kan udledes Resultater og Oplysninger om Tilstanden og Forholdene i Datiden af overordenlig Interesse.

Historien var tidligere næsten udelukkende Staternes og Fyrsternes Historie; men efterhaanden som Magtens Tyngdepunkt er gledet over fra Kongerne til Folket og dets Repræsentanter, og efterhaanden som Statsbegrebet som den ab-

solut overordnede Individualitet er bleven afløst af Begreberne Folk og Nationalitet, er ogsaa Historikernes Forskning og Publikums Interesse draget bort fra Stats- og Krigshistorien og bleven rettet mod den indre Historie, Folkets og Nationens Liv og Udvikling igjennem de forskjellige Tider. Naar Historien saaledes er slaaet ind paa nye Baner maa den ogsaa tildels benytte nye Metoder.

Historien beskæftiger sig nu ikke saameget med de enkelte ledende Mænd, Konger, Feltherrer og Statsmænd; idet den gaar over til at blive en Folkets Historie bliver det Masserne den beskæftiger sig med, og den Methode den da maa benytte, bliver den videnskabelige Masseundersøgelse, med andre Ord den statistiske Methode. Statistiken angiver med exakte Data de store Træk i Nutidens sociale og økonomiske Rørelser og naar den historiske Undersøgelse rettes mod at udfinde Bevægelserne paa dette Omraade er den med Nødvendighed henvist til saavidt mulig at skaffe tilsvarende Data for tidligere Tid for gjennem en Sammenligning at udfinde og bestemme den foregaaende Forandring. Den historiske Forskning vil mere og mere blive henvist til i Stedet for at støtte sig til enkelte Data der ved et ofte usikkert vilkaarligt Skjøn antages at være typiske til saavidt mulig ved Statistikkens Hjælp at gribe selve de store Drag i Bevægelsen; Historikerne maa som det faste Grundlag og Støttepunktet for deres Forskning søge at tilvejebringe en fortløbende Statistik, der kan ligesom danne Knokkelsystemet, til hvilket den øvrige Fremstilling slutter sig som udfyldende og beskrivende. En saadan fortløbende Statistik kan tilvejebringes paa en stor Mængde Omraader og for adskillige Aarhundreder, Materialet dertil ligger gjemt under Arkivernes Støv. Navnlige de gamle Regnskaber, Lensregnskaber, Skatteregnskaber, private og offentlige Husholdningsregnskaber o. s. v., ere en sand Guldgrube for den der forstaar at løfte Skatten. Man kan ved Hjælp af dem ligesom reconstruere hele det økonomiske Liv og Røre i tidligere Aarhundreder. Man kan t. Ex. med en efter Omstændighederne mærkværdig Nøjagtighed bestemme Folketallet til de forskjellige Tider og af dettes Bevægelser faa det paalideligste Barometer for

Folkets større eller mindre Velvære. Man kan paa Grundlag af Data hentede derfra beregne Menneskenes produktive Kraft, maale den Anstrængelse, der til enhver Tid maa udfoldes for at overvinde Naturens Modstand mod Menneskets Ønsker og derved paa en Maade maale Kulturens Fremskridt; et Byggesregnskab, t. Ex. et specificeret Regnskab over Børsbygningen i Kjøbenhavn, saaledes som det tildels findes, kan ved en Sammenligning med den Anstrængelse og de Omkostninger, som det samme Arbejde nu vilde koste Menneskene, vise os om og hvormeglet Menneskenes produktive Kraft er gaaet frem, i hvilke Retninger og under hvilke Betingelser Fremskridtet er sket o. s. v. Man kan beregne hvilke Forandringer der er foregaaet i de arbejdende Klassers Kaar ved at sammenholde Arbejdslønnen og Priserne paa Arbejdernes Fornødenheder, og ved en Sammenligning mellem Bevægelsen i Daglønnen og Bevægelsen i Priserne paa Akkordarbejdet, kan man beregne om Arbejdernes Flid og Dygtighed er i Fremgang eller Tilbagegang. Man kan beregne Folkets og Statens pekuniære og militære Kraft. Kort sagt paa en Mængde Omraader skaffe de samme exakte Oplysninger til Veje for Tidspunkter der ligge Aarhundreder tilbage som dem den modnere Statistik skaffer til Veje angaaende Nutidsforholdene. Naturligvis ere Oplysningerne fra Fortiden langifra saa fuldstændige og nøjagtige, men de Maalinger og Undersøgelser, der skulle foretages, behøve heller ikke at være saa nøjagtige og smaalige som Nutidens, det er jo ikke alle Smaabevægelser fra Aar til Aar, man vil bestemme, men de store Træk i Bevægelserne fra den ene Tidsperiode til den anden. Til at tilvejebringe en saadan fortløbende Statistik udkræves foruden Materialets Tilstedeværelse en stor Mængde rent mekanisk Arbejde og en ikke ringe Grad af økonomisk og statistisk Dannelse og Skarpsyn; og det er vistnok disse Vanskeligheder der have været Grunden til, at Statistiken ikke i højere Grad end Tilfældet har været er traadt i Historiens Tjeneste. Den Mand, der først har vist hvad der paa dette Omraade kan udrettes, er Englænderen Rogers i sit berømte Værk «A history of agriculture and prices in England from 1259—1400. Oxford 1866»; foruden

ham kunde vel nævnes Englænderne Stanley Jevons og Newmarch, Hollænderen Sloch van Bule, Franskmændene Mantellicier og Tydskerne Laspeyres og Cohen. I Danmark have bl. A. Prof. Scharling, Chefen for det stat. Bureau Falbe Hansen og Kontorchef Grundtvig behandlet statistiske Æmner fra tidligere Aarhundreder. I Sverig har Forsell leveret en Række værdifulde Afhandlinger og Meddelelser paa dette Omraade; de sidste og betydeligste ere de to vi her skulle omtale. I den ene af disse indeholdes en — ogsaa for særlig danske Historikere — interessant Undersøgelse om den rette Størrelse af Maalene for Vægt, Længde og Værdi i de første 50 Aar af Vasahusets Regering, den er paa en Maade Forudsætningen for og Indledningen til den anden Afhandling: Städernes Förhållanden under de første femtio åren af Vasahusets Regering. I denne meddeles navnlig meget interessante Oversigter over Sverigs Indførsel og Udførsel af Varer og Penge i Datiden. Det er en Statistik, der omtrent svarer til de Tabeller, der nu i ethvert civiliseret Land udarbejdes over Vareomsætningen med Udlandet. Enhver, der har beskæftiget sig det Mindste med Statistik véd, hvor betydningsfulde og interessante Oplysninger angaaende Landets økonomiske Forhold, disse tilsyneladende saa tørre Data, indeholde for den, der forstaar at læse dem paa den rette Maade, og det vil for dem være indlysende, hvilke betydningsfulde Resultater, der vil kunne udledes ved at sammenligne disse med tilsvarende Data der ligge over 3 hundrede Aar tilbage i Tiden, selv om disse ikke ere aldeles fuldstændige og nøjagtige. Saavidt os bekjendt, er Sverig det eneste Land, der er i Besiddelse af Opgivelser over Ud- og Indførselen i en saa langt tilbage liggende Tid som det 16de Aarhundrede, og disse Data faa en saameget større Betydning som det er ikke alene Kvantiteten, men ogsaa Værdien der er opgivet; medens selv i Nutiden adskillige civiliserede Stater knapt ere komne saa vidt at de kunne opgive Værdien.

Her at gaa ind paa Realiteten af disse Oplysninger og meddele enten Dele af Tabellerne eller fremdrage de almindelige Resultater, der ligge skjulte i dem, vilde føre os for vidt, vi skulle kun henlede Opmærksomheden paa den mærkelig

store Rolle som Humle og Salt spillede i Indførselen, idet disse to Varer undertiden udgjorde henimod Halvdelen af den hele Vareindførsel, og dog var Indførselen af disse Varer næsten forsvindende i Sammenligning med hvad der nu til Dags indføres af disse Varer til en By som f. Ex. Kjøbenhavn. Hvad Udførselen angaar, skulle vi kun bemærke, at den for en flygtigere Betragtning synes at vidne om, at Sverigs Agerbrug da stod paa et langt højere Trin end det vistnok almindeligt antages.

Foruden Oplysningerne om Ud- og Indførselen findes ogsaa en Mængde andre Data vedrørende Stædernes Handels-, Økonomi-, Beskatnings- og Befolkningsforhold. For Stokholm By f. Ex. findes saaledes Oplysninger om hele den store Omsætning i Byen. Der findes i de svenske Arkiver Registre, hvor alle de enkelte Kjøbmænd ere optagne, og anført Beløbet af deres Omsætning saavel med Svenskere som med Udlændinge; en Del heraf er meddelt i Afhandlingen. Antallet af Handlende i Stokholm var stort nok, men deres Omsætning meget ringe, den allerstørste Del af dem havde ikke en større Omsætning i Export og Import end 2 à 3000 Kroner aarlig, Enkeltes Omsætning gik adskilligt højere, men den højeste Omsætning nogen havde var dog kun lidt over 30,000 Kroner i vore Penge. Ogsaa om Skibsfarten findes nogle, dog kun mindre betydende Oplysninger. Endvidere findes navnlig en Del interessante Oplysninger om Skatteforholdene, om de Beløb, hvortil de enkelte Borgere vare ansatte i Skat, om Byens Indkomster og dens Udgifter m. m. Samt endelig om Antallet af Huse, adskildte i forskjellige Grupper, «Træhus», «Stenhus», «Korsværkshus» o. s. v.

Om en Mængde andre Byer i Sverig findes lignende om end mindre omfattende Oplysninger som for Stokholm, navnlig skulle vi for Calmar By fremhæve Oplysningerne om Formuen der i Byen i 1571. Adskillige af Borgerne syntes at være i Besiddelse af en ret anselig Formue, mest i Guld, Sølv, Penge, og Varer, men ingen ejede dog over 3000 Kroner.

Man maa forbausnes over, at der fra en saa fjern Tid kan tilvejebringes saa mangfoldige statistiske Oplysninger, og man

nødes til med Forfatteren at antage, at Kong Gustav med sit praktiske Blik for Administrationens Trang har indset Betydningen af den administrative Statistik, og i rent statistisk Øjemed ladet foretage en Mængde Undersøgelser.

V. F. H.

II.

Arthur von Studnitz: «Die gesetzliche Regelung des Feingehaltes von Gold- und Silber-Waaren. Nebst einer Sammlung der Bestimmungen sämmtlicher zivilisirten Staaten, und einer tabellarischen Übersicht über die Feingehalts Gesetzgebung.» Pforzheim. 1875. Otto Ricker.

Nævnte Skrift, en videre Udarbejdelse af en tidligere Afhandling i Fauchers «Vierteljahrsschrift», er et godt Exempel paa en fuldstændig økonomisk Undersøgelse. Forf. har samlet Alt, hvad tænkeligt var, af de forskjellige Landes Lovgivninger saavel som af andet positivt Stof og betragter nu dette i den økonomiske Indsigts Lys. Han gaar ud fra, at man maa forudsætte Frihed, forsaavidt man ikke ved Betragtning af de faktiske Forhold kan paavise Nytten af Indskrænkningerne. I Almindelighed mener man nu navnlig at skyldes Publikum, der vanskelig selv kan undersøge Guld- og Sølvvarernes Værdi, at lade Staten kontrollere denne Industri. V. Studnitz mener nu imidlertid at kunne eftervise, at de sædvanlige indskrænkende Bestemmelser om en vis Finhed af Guld- og Sølvvarerne nøde Publikum til at bruge unødvendig dyre Varer og tillige indskrænke Industrien. Denne har netop særlig udviklet sig, hvor der har været Frihed. Der er heller ingen Grund til at hindre Publikum i at bruge billige Varer. Endelig viser Erfaringen, at slige Bestemmelser aldrig kunne overholdes. — Blandt de mange fremmede Lovgivninger nævner Forf. ogsaa vort Fædrelands, hvorledes Bestemmelser af 1685 og senere paabyde, at alt Sølv ikke maa være ringere end det saakaldte «Kjøbenhavnske Provesølv», hvorledes disse Bestemmelser imidlertid ikke overholdes, idet der baade fabrikeres og navnlig indføres mange ringere Varer, hvorledes lignende Bestemmelser for Guldsagers Vedkommende er hævet i 1821, medens endnu